

De piepjonge edelman Willem van Oranje

Historici raken niet uitgepraat over Willem van Oranje. Doorgaans staat in deze publicaties 'Willem de staatsman' centraal. We komen minder te weten over 'Willem de edelman' die zich in de hoogste kringen begaf. Maar voordat hij in de jaren 1560 gebrouilleerd raakte met de Spaanse koning deed hij gewoon alles wat van iemand met een dergelijke status werd verwacht. Zo vocht hij als zestienjarige prins in 1549 mee op een toernooi, vertelt **Mario Damen**.

Op 21 september 1549 bezocht de Spaanse prins Filips II de stad Breda in het kader van zijn tournee door de Nederlanden. Geboren in 1527 groeide Filips op aan het koninklijk hof in Valladolid onder het toezien van zijn moeder Isabella van Portugal. In 1549 vond zijn vader, keizer Karel V, het tijd dat de kroonprins kennismaakte met zijn toekomstige onderdanen in de Nederlanden. Stadsheer prins Willem van Oranje, pas zestien jaar oud, verwelkomde Filips en zijn gevolg hartelijk en had voor een mooi programma gezorgd. Calvete de Estrella, hoveling en geschiedschrijver van Filips, beschrijft het bezoek als volgt: 'Op het plein waar hij [Filips] langskwam op weg naar het kasteel [van Breda], waren vele spelen ingericht waaronder een kameel bereden door zes bepantserde en gewapende kinderen met rode mutsen en ontblote zwaarden waarmee ze tegen een verschrikkelijke reus en reuzin vochten, die dansten op het geluid van de zwaarden. Hoewel er geen triomfbogen of tekstborden waren opgesteld, werden er wel veel vuren ontstoken, zowel op het plein als in de straten.' Calvete de Estrella had grote bewondering voor het kasteel van Breda, dat maar liefst vijf slotgrachten telde en een arsenaal 'met veel en zeer goede artillerie'. De schrijver zag bovendien direct de Spaanse link van de Nassaus op de kasteelmuren; hij herkende namelijk het wapenschild van doña Mencía de Mendoza, de echtgenote van Hendrik van Nassau, Willems oom en voorganger als heer van Breda. In de avond was er een groot feest op het kasteel. Het vorstelijk gezelschap woonde de volgende dag de mis bij in de Grote Kerk en bezocht er het grafmonument van de Nassaus.

Toernooi te voet

De week ervoor was Filips nog in Antwerpen, waar verschillende toernooien werden georganiseerd. Ook de piepjonge Willem van Oranje deed mee. Hij trad aan voor het toernooi te voet op 14 september dat plaatsvond op de Grote Markt. Willem werd bijgestaan door een 'padrino', de ambassadeur van de johannieterorde Pedro

de Felices. Het ging er namelijk niet zachtzinnig aan toe. In totaal deden er 22 ridders mee: veertien Spanjaarden en acht uit de Nederlanden. Zij vochten in teams van vier of zes ridders met de piek, de lans, de werpspeer en het zwaard. Voor iedere categorie was er een prijswinnaar. Willem excelleerde blijkbaar niet, want Filips van Sint Aldegonde won de prijs voor de beste zwaardvechter terwijl de overige prijzen aan Spaanse edellieden toevielen. Kroonprins Filips keek ditmaal van een veilige afstand toe, samen met zijn vader Karel V en de rest van de keizerlijke familie, maar

De jonge Filips II in Spaanse kledij. Het wapen van zijn vader Karel V met de keizerskroon staat rechtsboven. Naar Cornelis Antonisz, ca. 1543 (Rijksmuseum Amsterdam).

hij had eerder wel deelgenomen aan de meeste toernooien die tijdens zijn rondreis werden georganiseerd.

Integratie van de adel

Het was bijzonder dat zowel edellieden uit de Nederlanden als van het Iberisch Schiereiland deelnamen aan deze toernooien. Het betekent ook dat de Spaanse edelen hun speciale toernooi-uitrusting hadden meegenomen op deze lange reis die zij maakten in het kielzog van Filips. En blijkbaar konden zij zonder al te veel

Willem van Oranje in 1555, negen jaar nadat hij Filips in Breda ontving. Door Anthonis Mor (Museumlandschaft Hessen Kassel).

moeite in het strijdperk treden tegen hun Nederlandse standgenoten. Gedurende hun opvoeding hadden zij een uitgebreide militaire training gehad die in zekere zin universeel was voor de Europese adel. Het spel met de zes als ridders uitgedoste kinderen in Breda waarover we bij hofschrijver Calvete de Estrella lezen, verwijst naar deze gemeenschappelijke achtergrond. Het was dan ook zeker herkenbaar voor Filips, die al op jonge leeftijd speelde met miniatuurriders. Hij kende ook complete passages van het beroemde *Cantar de mio Cid* uit zijn hoofd, een heldendicht uit de twaalfde eeuw over de ridder Rodrigo Díaz de Vivar, bijgenaamd El Cid.

De toernooien tijdens de reis van Filips II waren in eerste instantie ter vermaak: van de hovelingen maar ook van de stadsbewoners die in groten getale kwamen kijken naar hun toekomstige vorst. Tegelijkertijd moesten de toernooien de integratie van de adel uit het immense Habsburgse Rijk bevorderen. Filips had net voor de reis naar de Nederlanden een compleet nieuwe hofhouding gekregen, en in die hofhouding moesten edelen van verschillende komaf intensief met elkaar samenwerken, net als in het leger. Juist een toernooi, waar men niet alleen tegen maar ook met elkaar vocht, kon de teambuilding onder de adel versterken. En tijdens de afterparties kreeg de verbroedering nog een extra impuls door samen te drinken en te dansen.

Dit samenzijn leidde er echter niet toe dat Willem van Oranje of zijn adellijke leeftijdsgenoten in het huwelijk traden met Spaanse schonen. Daarvoor was de sociale, culturele en geografische kloof net iets te groot.

Mario Damen doceert middeleeuwse geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij blogt op burgundiannobility.wordpress.com

Afbeelding uit een Neurenbergs manuscript ca. 1600 over toernooien en ceremoniële optochten (Metropolitan Museum of Art, New York).

Scherminstructies uit handboek voor krijgskunst, manuscript begin 17de eeuw, Nationale Bibliotheek Oostenrijk, Wenen.